

Szebellédy László emlékének (születésének 75. évfordulója alkalmából)

DR. VÉGH ANTAL

„Nagy jelentőségű tudományos kutatásaival a modern magyar kémiai iskola megalapítója.”

(Természettudományi Lexikon, 1968.)

„A coulometriás titrálás és a kronometriás katalitikus mennyiségi elemnyom-meghatározási módszerek feltalálásával írta be a nevét a modern analitika történetébe.”

(Szabadváry Ferenc, a kémiatörténelem professzora, 1975.)

„Rétságán, Nógrád megyében születtem, 1901. április 20-án. Róm. kat. vallású vagyok. A gimnáziumot a győri Bencés főgimnáziumban végeztem és itt 1919-ben jeles eredménnyel érettségi vizsgát tettem. Ezután Téten, Győr megyében gyakornok voltam édesatyám gyógyszerészében. 1921-ben Budapesten, kitűnő eredménnyel gyógyszerészgyakornoki vizsgát tettem. Ezután a budapesti Kir. Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen 1923-ban kitűnő minősítéssel gyógyszerészi oklevelet nyertem, majd ugyanitt 1926-ban „summa cum laude” doktorrá avattak, az I. sz. Kémiai Intézetben dr. Winkler Lajos professzor vezetése mellett készített analitikai tárgyú disszertációm alapján. Disszertációm címe: „Calcium, strontium, baryum.”

Még doktori oklevelem megszerzése előtt 1925 májusában az I. sz. Kémiai Intézet díjas gyakornokává, majd 1926 januárjában megbízott tanárséggé neveztek ki. Később 1927 szeptembertől kezdve 1933 októberig mint fizetéses tanárséggé működtem. A szünidőben tanulmányutakat tettem, melyek során felkerestem a zürichi műegyetemen W. D. Traudwell professzor analitikai intézetét, ahol akkori munkásságomról előadást is tartottam. Mászben tanulmányoztam a drezdai műegyetemen E. Müller professzor intézetét.

Az 1930/31 téli és nyári szemeszterét, mint a berlini Collegium Hungaricum tagja ún. kézi ösztöndíj elnyerésével a lipcei egyetemen töltöttem, M. le Blanc professor intézetében W. Böttger professor analitikai kémiai osztályán. Lipcei működésem alatt 2 elektroanalitikai dolgozatot jelent meg. Több ízben tartottam Böttger prof. felkérésére az ő egyetemi előadásának keretében előadást, úgyszintén a Verein Deutscher Chemiker-ben összefoglaló analitikai kémiai tárgyú előadást, eredeti tudományos kutatásaim alapján.

1933 októbertől kezdve adjunktusi, megbízott laboratóriumi vezetői állást töltöttem be. 1934. június 15-én „Analitikai kémia” c. tárgykörből magántanári képesítést nyertem. Az 1935/36. tanévtől kezdődőleg a Bölcsészettudományi Kar és a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Úr megtisztelő bizalmából minden év első szemeszterében a „A kémiai analízis elemei” c. kötelező tárgyat adtam elő bölcsész és gyógyszerész hallgatóknak.

Mikrokémiai munkásságom eredményeként külföldi körökben azzal tisztelték meg, hogy a mikrokémia nemzetközi tudományos orgánumának, a „Mikrochimica Acta”-nak megindulásakor, 1936-ban a szerkesztő bizottságába munkatársul kértek fel. Majd az „Oesterreichische Chemiker Zeitung”-tól hasonló megtisztelő felszólítást kaptam. Kb. 128 dolgozatot jelent meg magyar és külföldi tudományos folyóiratokban magyar, német és eszt nyelven. 1939-ben a budapesti egyetemen a Szerzetlen és Analitikai Kémiai Tanszékre nyilván. rk. tanárrá, majd 1941-ben nyilván. rendes tanárrá neveztek ki.

(Önéletrajzából)

1942-ben járt utoljára külföldön, amikor Münchenben a Verein Deutscher Chemiker Arbeitsgruppe Mikrochemie alakuló ülésén, felkérésre, a megnyitó előadást tartotta. 1943 folyamán kezdődött betegeskedése rosszindulatú rákos daganatnak bizonyult. Többszöri műtéttel sem tudtak rajta segíteni és nagyon súlyos szenvedések között 1944. január 23-án, negyvenhárom éves korában elhunyt.

Ennek már több mint harminc éve. Alig másfél évtizedet kitevő kutatómunkásságának eredetiségét és eredményességét látva valóban összeszorul a szívünk, ha arra gondolunk, hogy originális megfigyelései milyen értékes eredményekkel járulhattak volna hozzá az analitikai kémiának az elmúlt három évtizedben végbement újjászületéséhez.

1959. november 7-én Győrött ünnepélyes keretek között nyitották meg az újjáépült 5/58-as, állandó ügyeletes gyógyszerésztárat és Szebellédy Lászlóról nevezték el. A Gyógyszerész Szakcsoport részt vett a névadó ünnepségen és lapjának decemberi számában két cikkel is adózott emlékének. „Szebellédy László mikroanalitikai munkássága” címen Laszlovszky József, „Szebellédy László a coulometriás analitikai eljárás megteremtője” címen pedig Burger Kálmán professzorok ismertették tudományos munkásságát („Gyógyszerészet”, 1959. évf. 459., ill. 467. old.), ahol publikációinak felsorolása is megtalálható. Sopronban is Szebellédy Lászlóról nevezték el a Május 1. tér 35. szám alatti gyógyszerésztárat. Születésének 75. évfordulója alkalmából a Magyar Tudományok Akadémia Kémiai

Osztályának Analitikai Bizottsága *Pungor Ernő* professzor akadémikus vezetése mellett tartott április 5-én emlékülést. Bár ez alkalommal ismét az említett két gyógyszerészprofesszor is fontos szerephez jut, mégis úgy érzem, mintha a magyar gyógyszerészet összessége nem érezné kellően magáénak ezt a sorából kikerült rendkívüli analitikai tehetséget. Legjobb tudomásom szerint az említett két gyógyszerészárón kívül semmi egyéb nem őrzi nevét. Pedig *Szebellédy, Winkler, Schulek* mellett, teljesen új, egyéni utakon járva, alkotó periódusa tragikus rövidsége ellenére az aktivált katalitikus reakciók analitikájával, valamint a kulometria felfedezésével olyan maradandót alkotott, hogy nemcsak itthon, de külföldön még most, 30 év elteltével is számosan hivatkoznak alapvető publikációira. Nevét a következő tudós generációban is meg fogják őrzeni

Rövid életének utolsó öt éve volt a sikerekben legeredményesebb, de ezek a legmostohább körülmények között születtek meg. Egyetemi tanárrá kinevezve — újjászervezések következtében — olyan intézet élére került, ahol az elmozdíthatatlan bútoroktól eltekintve jóformán semmi berendezés, felszerelés nem maradt. Ekkor 1939-et írtunk és a háborús idők már előrevetették árnyékukat. Ily körülmények között kellett megküzdenie az oktatási és a kutatási munka alapfeltételeinek megteremtésével. A második világháború egyre fokozódó gazdasági és anyagbeszerzési nehézségei sem tudták energiáját teljesen felemészteni. Ebből az időszakból származik vezetése mellett készült 6 olyan bölcsész- és 5 gyógyszerészdoktori értekezés, mely originalitásának további dokumentuma. Ez az öt gyógyszerészdoktori értekezés csak betetőzése volt. Őt a gyógyszerészethez fűző szoros kapcsolatnak, mely a szülői házzal kezdődött, a gyógyszerési oklevéllel és gyógyszerészi doktorátussal folytatódott, hogy *Winkler* professzor oldalán bekapcsolódhassék a gyógyszerészek oktatásába. *Széki Tibor* professzorsága alatt már mint magántanár oktatja az analitikai kémiát és előfutárja a kémiai analízis megújuló, elméleti alapokat kereső szem-

léletének. Professzorrá kinevezése után reá bízta az I. éves gyógyszerészhallgatók kémiai alapoktatását (általános és szervetlen kémia), valamint a II. éves analitikai képzést. Utóbbit a bölcsész-vegyész hallgatók oktatásával együtt látta el. Ezt külön is szeretném kihangsúlyozni. Mikor a modern analitika magyarországi oktatásának úttörőjeként katedrára lépett, providenciális érzékkel kiterjesztette az oktatás ilyenén megújulását a gyógyszerészhallgatókra is, amivel a modern gyógyszeranalízis követelményeinek és igényességének megfelelő oktatás alapjait rakta le. Midőn az analitikai oktatás stafétabotját halála után a *Winkler*-iskola másik kongeniális letéteményese *Schulek Elemér* vette át, már erre az alapra támaszkodhatott. *Szebellédy* a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság rendezvényein is igen sok előadást tartott. A 100-nál több tudományos dolgozata közül 35 a Társaság Értesítőjében jelent meg, külföldi (osztályok, észt) gyógyszerészlapokban pedig 9. *Szebellédy* tudományos munkásságának ismertetéséhez, a *Laszlovszky*- és *Burger*-cikkekén túlmenően csak annyi hozzáfűzni valóm van, hogy a zömmel általános analitikai dolgozatai között alig egy-kettő csak a kifejezetten gyógyszerészi vonatkozású (ilyenek: *Extractum malatis ferri* két és három vegyértékű vastartalmának meghatározása egymás mellett ... Mikromódszer a ricinusolaj savszámának meghatározására ... Bromatometriás gyors jódbrom-szám meghatározás). Talán ez is egyik oka annak, hogy emléke nem hatolt szakmai közvéleményünk emlékeztetének mélyebb rétegeibe.

Születésének 75. évfordulója legyen az az alkalom, hogy megkapja az őt megillető helyet a magyar gyógyszerészet Pantheonjában. Ézzel neki is, de magunknak talán még inkább tartozunk.

A B e i : *Павло Себе́меду*

A V é g h : *László Szebellédy*

D i . A . V é g h : *László Szebellédy—commemoration*

Érkezett: 1976. III. 4.

NÖVÉNYVÉDŐ SZEREK MIKROORGANIZMUSOKBÓL

Ref. Pharm Ztg 120, (30), 1098 (1975)

Új utakat jár a növényvédelem terén a Bayer AG most induló kutatóprogramja. Cél: minél nagyobb biztonság az alkalmazó és a fogyasztó számára. A munkaprogram felöleli a mikroorganizmusok új törzseinek arra irányuló vizsgálatát, vajon azok anyagszerteremékei képesek-e a rovarok, a gombák vagy a gyomok fejlődését gátolni. A Bayer-cég egyetemi intézményekkel karöltve foglalkozik új törzsek gyűjtésével, illetőleg szaporításukkal, kultúraszüredékek és micéliumkivonatok biológiai hatékonyságának vizsgálatával. Egészen új vizsgálati módszereket dolgoztak ki, melyekkel minimális anyagfelhasználás mellett biztos adatokat lehet nyerni gazdasági szempontból fontos rovar-, gomba- és gyomfajtákkal kapcsolatban. A hétmillió márkára rúgó költségek kétharmadát az NSZK-kormány vállalta magára, tekintettel a kezdeményezés társadalompolitikai jelentőségére. Remélik, hogy a vállalkozás 1976 végére sikerrel befejeződik (197).

R. B.

PILLANTÁS AZ AGYBA

Ref. Münch Merkur 8, 12 (1975)

Hosszas és beható kísérletezés után kidolgoztak egy új röntgencenzi eljárást, amellyel jelentősen meg lehet könnyíteni az agyvelő elváltozásainak diagnosztizálását. Az eljáráshoz szükséges készülékek sorozatgyártása hamarosan megkezdődik. A Frankfurtban lefolyt laboratóriumi kipróbálás után be is mutatták az első ipailag előállított Siemens-készüléket az erlangeni egyetem idegsebészeti klinikáján. A „Sinetom” nevű, komputerrel összekapcsolt *tomográf* nemcsak olcsóbbá teszi a vizsgálatot, hanem az orvosnak és betegnek egyaránt megkönnyíti a dolgát. *Wolfgang Schiefer* professor, a klinika igazgatója kijelentette, hogy nem csupán nagyobb tumorokat és cisztákat lehet így módon optikailag kimutatni, hanem agyvérzéseket és kisebb elmeszesedéseket is, még hozzá kontrasztanyag alkalmazása nélkül. A vizsgálatot ambuláns rendelés keretei között maximálisan 30 perc alatt el lehet végezni, a páciens mindennemű „károsítása” nélkül. A vizsgálat révén kapott adatok lehetővé teszik a céltudatos kezelés idejekorán történő megkezdését (205).

R. B.